

J. V. Snellmanin naiskäsitys haastettuna
Kuopion yliopisto, Minna Canth-instituutti &
Kanttilan kulttuurikeskuksen kannatusyhdistys
Kuopio 19.3.2006

Aino Saarinen
Aleksanteri-instituutti, Helsingin yliopisto
(Oulun yliopisto; Tampereen yliopisto)

J. V. SNELLMAN - HAASTETTUNA

Alfred North Whitehead:
"Eurooppalaisen filosofian traditio on alaviittaa Platoniin"

Susan Moller Okin:
"Millaisia miehet ovat? Mitä varten naiset ovat olemassa?"

Johdanto

1. **Juuret ja jatkuvuus: Platon, Aristoteles; moderni yhteiskuntateoria**
2. **Alkupiste: antiikin misogynia ja funktionalismi**
3. **Snellman muuttajana ja säilyttäjänä; veljeyspatriarkaatti**
4. **Sosiologian sukupuoliroolit; Feministinen Kritiikki**
5. **Naiset haastajina 1800-luvun lopulla - sivistys**
6. **Naisliike, äänioikeus, vaalikelpoisuus 1906 - valtio**
7. **2000-luku - perhe**
8. **Yhteenveto: J. V. ja Minna**

Johdanto

Hyvä juhlayleisö - kiitos kutsusta tähän monella tavoin kiinnostavaan juhlapäivään, jossa 'kohtaa' kaksi tärkeää suomalais-kuopiolaista ajattelijaa ja toimijaa, J. V. Snellman ja Minna Canth!

Juha Manninen on edellä puhunut aatehistorioitsijana; minä olen yhteiskuntatieteilijä ja naistutkija - minua kiinnostaa se, miten Snellman suhteutuu tämän päivän valtioon ja perheeseen. Miten ponnekkaasti hän yhtyi oppi-isänsä *Hegelin* varoitukseen, jonka mukaan "valtio, jolla on peräsimessään nainen, on tuhon partaalla"? Mikä olisi hänen kantansa eduskunnan työpöydillä oleviin, perhettä koskeviin uudistuksiin?

Palaan näihin kysymyksiin lopuksi. Aluksi hahmottelen hänen paikkaansa osana antiikissa luodun yhteiskuntafilosofian ja -teorian yhteisöllis-funktionalistista linjaa; taustalla on hyvän aikaa sitten Oulun yliopistossa pitämäni luentosarja naiskäsitysten historiasta; nojaudun paljolti yhdysvaltalaiseen filosofiaan *Susan Moller Okiniin* (*Women in Western Political Thought, 1980*)

1. Juuret ja jatkuvuus: Platon, Aristoteles; moderni yhteiskuntateoria

1800-luvulla tuo 'antiikkinen' linja alkoi murtua - sekä naisten itsensä toimesta että muutamien miesten toimesta, joita nyt sanottaisiin "profeministeiksi", esimerkkeinä *Bolin* ja *Mill* (en puutu tässä Millin feministiseen kritiikkiin).

Bolin ja *Mill* ovat sijoitettavissa sen yksilökeskeisen ajattelun piiriin, jota *Platon* luonnosteli utooppisessa *Valtio*-teoksessaan. *Platon*ia on kutsuttu tieteenhistorian "ensimmäiseksi feministiksi":

hänen ihanneyhteiskunnassaan naiset toimivat yhteiskunnallisella alueella, yksityinen perhe ja yksityisomistus oli poistettu ja lasten hoito ja kasvatusta yhteiskunnallistettu. Snellman jatkaa kuitenkin sitä linjaa, jota voidaan pitää yhteisöllis-funktionalistisena: yksilöiden ja yksittäisten instituutioiden on määrä toimia kokonaisuuden hyväksi. Sille linjalle Platon palasi myöhemmässä teoksessaan *Lait* ja sitä hänen status quo-teoreetikona tunnettu oppilaansa Aristoteles työsti edelleen.

Nais- ja sukupuolinäkökulmista aristotelista ajattelua luonnehtii toiminta-alueita koskeva kaksoisrationaali ja toimijoita koskeva kaksoisstandardi, joka on läpeensä sukupuolistunut, jopa biologinen. Ajan myötä se tietysti muuttuu muotoaan mutta syvärakenteen voi tunnistaa vielä kokemusperäiseen yhteiskuntatutkimukseen nojaavissa moderneissa yhteiskunta-teorioissa - aina "nykyajan Aristoteleksi" kutsuttuun *Talcott Parsonsiin* saakka. Parsons on tärkeä, koska hän edustaa sekä jatkuvuutta että katkosta: hän innosti sitä sosiologijoukkoa, joka sukupuolirooleja koskevilla uudistusvaatimuksillaan loi taitevaiheen haasteen aristoteliselle - ja siis myös snellmanilaiselle - perinteelle ennen Feminististä Kritiikkiä.

2. Alkupiste: antiikin misogynia ja funktionalismi

Yhteisöllis-funktionalistisen perinteen perusongelmaksi on kiteytetty "motossa" esitetty kysymyspari: *Millaisia miehet ovat? Mitä varten naiset ovat olemassa?* Kysymyspariin palautuu se jako, jonka mukaan miehet ovat olemassa itselleen, naiset muille; miehet vapaita ja muuttuvia, naiset sidottuja ja paljolti muuttumattomia. Keskeinen elementti koko rakennelmassa on perheinstituutio, johon naisten ja miesten suhde on erilainen. Sen taas oikeuttaa olemuksellinen erilaisuus, joka palautuu naiseen suvunjatkajina. Provosoivasti voisi väittää, että kohtu on määrännyt naisten kohtalon aina meidän päiviimme asti. Kaksijakoisuuksien luetteloa voisikin jatkaa: mies on normi, ihminen, kulttuuria; nainen on vaje, sukupuoli, luontoa.

Antiikin Kreikassa yhteisö nojasi kahteen instituutioon, valtioon ja monitehtäväiseen perhetalouteen. Sen filosofit tuottivat jakoja ja hierarkioita etnisiteettiä, sukupuolta ja luokkaa koskeviin käsityksiin. Yhteisön ulkopuolelle jätettiin "muukalaiset"; valtio sen sisäpuolella oli vapaiden miesten valtakunta, naiset ja orjat kuuluivat perhetalouteen. Miksi - pyrittiinhän "totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen"? Vastaus on yksinkertainen: tehtävänä oli oikeuttaa olevat olot. Naisilta puuttui, näin selitettiin, ihmisyyden ytimeä eli sielusta sen rationaalinen osa, sen myötä myös kyky auktoriteettiin ja kokonaisuusien hallintaan; siksi naisilla ei ollut asiaa tieteen eikä valtion piiriin; siksi perhetalous oli miehisen perheenpään hallinnassa; siksi miesvalta koitui myös naisten omaksi eduksi.

Naisia ei kuitenkaan enää liitetty yhtä tiukasti barbariaan kuin kreikkalaisessa mytologiassa; he olivat omalla tavallaan jo osa sivilisaatiota. Myös naisten tuli kilvoitella hyveellisyydessä, joskin "alempina olentoina" vain "alemmissa lajeissa". Oli tärkeää, että naiset omaamatta järkeä ymmärsivät sitä ja että he tunnustivat miehisen auktoriteetin.

Funktionalistisesti katsoen kyse oli toiminta-alueiden ja toimijoiden *epäsymmetrisestä komplementaarisuudesta*, joka nojasi perustaviin käytännöllisiin ja tieteellisiin hallitsemisstrategioihin, *naisten ja naiseuden ulossulkemiseen ja vähättelyyn*.

3. Snellman muuttajana ja säilyttäjänä; veljeyspatriarkkaati

Aristotelisen status quo-perinteen valistuskauden suuri nimi on tietysti jo mainittu *Hegel*, Snellmanin lähin oppi-isä. Hegel ja Snellman sijoittuvat modernin yhteiskunnan murrosvaiheeseen. Heidän ajattelussaan koko yhteiskunta kolmijakoistuu perheeksi, taloudelliseksi kansalaisyhteiskunnaksi ja valtioksi; samalla perhe yksitehtäväistyy, jalostuu sukupolvittaisen uusintamisen yksiköksi, ydinperheeksi.

Olemme tottuneet ajattelemaan valistusta emansipaation kautena, emansipaation, josta myös naiset asteittain hyötyvät. Valistuskausi muodostaa itse asiassa kuitenkin käänteen, jonka voi nähdä päinvastaisena kehityskulkuna - valistuskaudella naisten alistaminen sukupuolensa nojalla, naisina on entistä ilmeisempää. Englantilainen politiikan teoreetikko *Carol Pateman* kutsuu tätä käännettä kirjassaan *The Sexual Contract* (1988) siirtymäksi paternaalisesta fraternaaliseen patriarkaattiin. Se löytyy erityisen puhtaana Hegelille ja Snellmanille ominaisesta yhteisöllis-funktionalistisesta ajattelusta. Veljeyspatriarkaatissa miesten keskinäiset valtasuhteet puretaan ja kaikki miehet saavat pääsyn yhteiskunnallistuvan talouden ja valtion piiriin. Heille asetetaan toki vaatimus palvella kokonaisuutta, mutta sen he tekevät vapaina, tasa-arvoisina yksilöinä. Lisäksi he hallitsevat ja edustavat vajavaltaisia, vaimoan ja lapsiaan; perhettä luonnehtii edelleen vuosituhantinen sukupolven ja sukupuoleen nojaava valta ja alisteisuus.

Asteittainen katkos aristoteliseen ajatteluun on silti välttämätön. Porvarillisessa ydinperheessä nainen on varhaiskasvattaja, jonka tulisi miehen ainutkertaisena rakastettuna ja elämäkumppanina olla myös yksilö. Siksi häneenkin kohdistuu uudenlaisia hyveellisyysodotuksia. Naisen tulee kehittää kykyä epäitsekkyteen ja rakastettavuuteen luodakseen turvapaikan, jossa mies virkistyy ja josta hän palaa

yhteiskunnallisiin kamppailuihin. Sukupuolijakoa tarkastellaan ´juhlimalla´ naisen erilaisuutta; tosiasiaa on edelleen, joskin aiempaa verhoillummin, kysymys siitä, että naisesta ei taaskaan löydy rationaalisuutta, ei auktoriteettia, ei kykyä kokonaisuuksien hallintaan - edes ydinperheen ja oman itsensä osalta.

4. Parsons ja sukupuoliroolit; Feministinen Kritiikki

Tarve naisen yksilöitymiseen ja hänen kasvatustensa muodostavat sen sisäisen jännitteen, jota työtetään edelleen 1800-luvun puolivälistä lähtien kehittyvissä ei-spekulatiivisissa yhteiskuntateorioissa. Niiden on määrä nojata ´neutraaliin´ ja ´objektiiviseen´ tietoon olevista oloista; silti ne toistavat edellä sanottua.

Yhteisöllis-funktionalistisen perinteen ajanmukaistunein muoto löytyy 1900-luvun puolivälin rakennefunktionalistisessa sosiologiassa. Siinä on Snellmaninsa lukeneelle paljon tuttua. Koulukunnan päähahmo, yhdysvaltalais sosiologi *Talcott Parsons (Family, Socialization and Interaction Process (& Robert F. Bales, 1955)* määrittä ydinperheen yhdeksi keskeiseksi yhteiskunnalliseksi instituutioksi korostaakseen varhaisen sosialisatiion merkitystä; sosialisatiiossa tärkeää oli ekspressiivisyys, pyrkimys ottaa huomioon toisten ihmisten sekä yhteisökokonaisuuden tarpeet. Naisten ja miesten asemat, tehtävät ja roolit olivat edelleen kaksijakoiset ja toisiaan epäsymmetrisesti täydentävät. Ekspressiivisyys osoitettiin naisille ja ydinperheeseen, instrumentaalisuus miehille ja yhteiskunnalliselle alueelle.

Aidosti modernina teoreetikkona Parsons kuitenkin luopui olemusajattelusta ja teki eron biologian ja kulttuurin välillä: sukupuoliroolien perusta oli ´ulkosysteemisissä´ biologisissa välttämättömyyksissä, raskaudessa ja imetyksessä. Se auttoi Parsonsia myöntämään, että hänen metateoriassaan on "funktionaalisia ongelmia". Vaimo-palkankuluttajan yksilöitymistä ja ekspressiivistä - huomatkkaa - johtajuutta häittäsi jääminen yksitehtäväisen perheen piiriin ja riippuvuus mies-leivänansaitsijasta. Kuvaavaa on, että vaikka naiset olivat nyt potentiaalisti ´miehiä´, sijoittuivat naisille suositellut ammatit äiti-vaimon perhetehtäviä muistuttaville ekspressiivisille aloille. Ansiotyötä lasten ollessa vielä hoivaiässä Parsons piti "miehisenä käyttäytymisenä"; sen hän näki mahdolliseksi vain, jos perhe muuttuisi luonteeltaan aivan perustavasti.

Tähän avaukseen esiin nouseva naistutkimus tarttui: jotta kaikki naiset voisivat yksilöityä ja vapautua yksityistä riippuvaisuussuhteista, heidän oli oltava kaikissa elämänvaiheissaan ansiotyössä missä

ammattissa tahansa; vastaavasti miesten oli osallistuttava kotityöhön ja lastenhoito oli yhteiskunnallistettava.

Tultiin siis kohti platonilais-liberaalia mallia. Tästä kehkeytyi 1970-luvulla se Feministinen Kritiikki, jossa kyseenalaistettiin yhteiskuntateorioiden perusteet; aloitettiin miespainotteisen valtavirran ´purkaminen´ ja tutkimus "naisista, naisten toimesta ja naisten hyväksi" vastatendenssinä vuosituhansia jatkuneelle ulossulkemiselle ja vähättelylle. Kysyttiin millaisia naiset ovat; vastattiin *Simone de Beauvoir'ta* (*Le deuxième sexe I-II, 1949*) siteeraten että "naiseksi ei synnytä, naiseksi tullaan"; siirryttiin funktionalistisesta konsensusajattelusta konfliktiteoreettiseen suuntaan; nostettiin esiin etujen ristiriidat ja valta; pohdittiin mitä ´oikea´ rationaalisuus, ´oikea´ politiikka ovat - haastettiin *Genevieve Lloydin* klassikkoa (*The Man of Reason, 1984*) siteeratakseeni "miehinen järki".

5. Naiset haastajina 1800-luvun lopulla - sivistys

Kuten *Juha Manninen* osoitti, Snellmanin filosofiaa alettiin kyseenalaistaa miesten piirissä vaiheessa, jossa hän oli jättämässä tieteen ja kansalaiskamppailut. Tärkeää on kuitenkin korostaa, että naistenkaan haastetta ei tarvinnut odottaa sataa vuotta. Suomalaiset naiset eivät jääneet perheen piiriin; porvarillisesta ydinperheestä ei koskaan tullut suomalaisen perheen päämuotoa. Käytännön kritiikki oli alkamassa jo 1800-luvun puolivälissä.

Aikalaiskritiikiksi voidaan lukea monet koulutukselliset ja lainsäädännölliset ja uudistukset sekä naisliikehdintä. Snellmanilainen peruslinja, koulutus ja sivistys, osoittautui varsin pian kaksiteräiseksi; samoin kävi valtiolle; perheen kritiikki ´valmistui´ viimeiseksi. Tätä Snellman joutui myös itse todistamaan.

Snellmanin ajatuksiin naisen asemasta, tehtävästä ja olemuksesta sopi vielä erinomaisesti se, että valistuskauden "mamsellikoulut" saivat 1840-luvulla rinnalleen valtion kaikille avoimet tyttökoulut. Siirtyminen ranskanfraaseista kohti tietopohjaista opetusta antoi perustaitoja perheenemännyyteen ja lastenkasvatukseen, varmasti myös aviokumppanuuteen.

Riitasointuja liittyi kuitenkin jo 1860-luvun reformeihin, joita Snellman seurasi ylhäältä käsin, valtiomiehenä. *Uno Cygnaeuksen* johtama kansakoulu-uudistus (1866) tarjosi vaihtoehtoisen väylän naisille, jotka eivät avioituneet; heille Snellman soi mahdollisuuden toteuttaa "kutsumustaan äitiyteen". Sen sijaan häntä varmasti jo epäilytti se, että Jyväskylään (1863) perustettu seminaari, jonka

ensimmäisiin oppilaisiin *Minna Canth* kuului, antoi molemmille sukupuolille samaa opetusta. Naisten toimintapiirin laajeneminen pysyi kuitenkin snellmanilaisissa rajoissa. Naimattomiksi ajateltujen naisopettajien palkka oli vain "60 penniä"; miehille taas piti maksaa 'perhepalkkaa'; lisäksi naiset saivat tyytyä alempiin virka-asemiin. *Fredrika Runebergin* 1850-luvulla useissa kirjoituksissaan esittämä "kaino toivomus" itsenäisestä toimeentulosta naimattomille säätyläisnaisille oli silti toteutunut.

Naisten itsensä perustamissa - ja huomattavaa - johtamissa yksityisissä tyttökouluissa kasvatettiin kuitenkin jo uutta sukupolvea. Se tavoitteli pääsyä yliopistoon, teoreettisen rationaalisuuden piiriin, ja sitä myöten myös korkeampiin valtion virkoihin, jopa auktoritatiivisiin asemiin. Ensimmäisestä yksityisestä yhteiskoulusta (1883) iloitsi myös Kuopioon muuttanut *Minna Canth*, joka asiaa ajaessaan suomi tyttökouluja nuorten naisten suoranaisesti "tyhmentämisestä". Tätä ei Snellman ollut enää todistamassa - kuten ei sitäkään, että vuonna 1891 Suomen säädöt sallivat naisille yliopisto-opinnot. Keisari vahvisti säätyesityksen vasta vuonna 1901, mutta siihen mennessä olivat jo niin lukuisat naiset kiirehtineet anomaan "erivapautta sukupuolestaan", että heitä oli ylioppilaista kolmasosa.

Tänä päivänä suomalaiset naiset ovat, kuten tiedämme, paremmin koulutettuja kuin miehet; naisten osuus väittelevistä on noussut yli 40 prosenttiin mutta jäänyt professorikunnassa vain puoleen siitä, 20 prosenttiin; ylin auktoriteetti on siis edelleen miehillä. Syytä on muistaa kuitenkin, että haasteen esittäneessä naistutkimus-oppiaineessa on jo oikeus väitellä.

6. Naisliikehdintä, äänioikeus ja vaalikelpoisuus 1906-valtio

Valtiosta puheen ollen - ensimmäinen 'perusoikeudellinen' askel oli tietysti vuonna 1865 voimaan astunut laki naimattomien naisten täysivaltaisuudesta. Sitä seurasivat elinkeino-oikeuksia koskevat vapaudet, joilla taloudellinen kansalaisyhteiskunta avautui itseään hallitseville naisille (1868, 1879).

Taloudelliset oikeudet edesauttoivat sitä, että osa naisista - itseään hallitsevat ja riittävästi veroa maksavat - saattoi käyttää paikallista äänioikeutta (1865, 1873). Tämä on varmasti jo saanut Snellmanin miettelääksi; vaalikelpoisuutta naisille ei kuitenkaan suotu, joten kyse oli tässäkin vasta funktionaalisesta murtumasta. Naisten omassa piirissä uudistus on saattanut aiheuttaa myös hämmennystä. Naisliikehdinnän varhaisin järjestäytynyt muoto löytyy nimittäin 1830-luvulta lähtien rouvasväenyhdistyksistä. Niitä tukivat usein mieshenkilöt, joita tarvittiin ainakin rahastonhoitajina, koska naimisissa olevilla naisilla ei ollut hallintovaltaa omaan, saati yhteiseen omaisuuteen. Tukijoihin lukeutui myös naisten yliopisto-opintoja puoltanut rehtori *Zachris Topelius*, joka Helsingin rouvasväen

yhdistyksen sihteerin kokemukseensa nojaten korosti, että naiset eivät "suinkaan mene ulkopuolelle kotiaan vaan käsittävät kodin tarkoituksen vain laajemmassa ja kristillisessä merkityksessä". Snellman ei kuitenkaan monien muiden fennomaanimiesten tavoin kehottanut rouvia palaamaan "patojensa ja kattiloidensa pariin". Ristiriita säädösten, käytännön ja sukupuolen välillä kärjistyi lopulta vuonna 1888, jolloin äänioikeuteen liitettiin myös osittainen vaalikelpoisuus, pääsy vaivaishoitohallituksiin. Se herätti rouvasväessä katkeruutta - juuri rouvathan olivat ensimmäiset uudenlaiset lastenkodit ja köyhäntalot perustaneet. Toisaalta tätä enempiä rouvat eivät tavoitelleet: esimerkiksi Minna Canthin syntymäkaupungin *Tampereen rouvasväenyhdistys* ei edes suurlakon kuohuissa vaatinut valtiollista äänioikeutta.

Tämä uusi, Snellmanin juhluvuonna juhlittava reformi onkin yhteydessä siihen, että pian Snellmanin kuoleman (1881) jälkeen perustettu *Suomen naisyhdistys* (1884) ajoi naisille - usein Milliin nojautuen - yhtäläisiä oikeuksia kaikilla alueilla. Yhdistyksen runkona olivat "läkkisormiksi" ilkutut naimattomat säätyläisnaiset, samoin siitä 1890-luvun alussa (1892) erkautuneen *Naisasialiitto Unionin*.

Lopullinen murtuma snellmanilaisissa kehitelmissä, naisten valtiollinen äänioikeus ja - mikä tärkeää - vaalikelpoisuus, toteutui vuonna 1906; tässä vaiheessa liikkeellä olivat myös *Työläisnaisliitto* (1900) ja maaseudun naisia mobilisoinut, Unionin perustama *Martta-yhdistys* (1899). Vielä vuonna 1904 senaattiin tuotu esitys oli sulkenut naiset valtiollisten oikeuksien ulkopuolelle, jopa sisältänyt ehdotuksen, että naimisissa olevat miehet olisivat edusmiehisyytensä nojalla saaneet yhden lisä-äänen; onneksi senaatissa vaikutti tässä vaiheessa 'bolinilainen' liberaali *Leo Mechelin*. Ratkaisevaa oli kuitenkin ruohonjuuritason liikehdintä, eritoten marraskuun 1905 suurlakkokokous Tampereen keskustorilla. Se aloitettiin enteellisesti tervehdyksellä "*Veljet! Sisaret! Kansalaiset!*" Snellmanilaisten fennomaanienkin oli taivuttava. Liikkeen sisäisistä ristiriidoista kertoo osaltaan, että sen johtaviin naisaktivisteihin kuulunut *Aleksandra Gripenberg* puhui äänioikeuden voitonjuhlassa haltioituneena pääsystä *Luvattuun maahan*.

Poliittinen veljeyspatriarkaatti ei siis Suomeen juurtunut. Ironista on, että tämä 'anti-snellmanilainen' valinta teki Suomesta ihailun edelläkävijän koko maailmassa. Menestystarinaa on ollut myöhempikin kehitys. 1980-luvulla naiset nousivat kriittiseksi massaksi eduskunnassa, 1990-luvulla myös hallituksessa; samaan aikaan he valtasivat myös 'miesten alueita'; nousivat presidentti-gallupien johtoon ja "melkein presidentiksi"; 2000-luvulla viimein presidentiksi - valtiokokonaisuutta hallitsemaan, jopa armeijan ylipäälliköksi. Vuonna 2004 Suomi teki uuden maailmanennätyksen, kun

sekä presidentti että pääministeri olivat naisia, vieläpä feministejä. Voimme vain ihmetellä, millaisia ajatuksia termi "valtiofeminismi" herättäisi Snellmanissa. Toiminta-alueita koskeva kaksoisrationaalisuus ja siihen sidoksissa oleva sukupuolijako on murrettu; siirtyessään yksityiseltä alueelta yhteiskunnalliselle alueelle naiset ovat myös muuttaneet sitä; 1800-luvun naisten haave "yhteiskuntaäidillisyydestä" on 2000-luvun Suomessa "valtioäidillisyyttä".

Kaikkiaan Suomeen on rakentunut pohjoismainen hyvinvointivaltiomalli, joka nojaa sekä yksilökansalaisten universaaleihin oikeuksiin että yhteisön vastuuseen kaikkien hyvinvoinnista. Sitä ei suotta alettu 1980-luvun naistutkimuksessa kutsua "naisystävälliseksi". Yhteisiä työmarkkinoita ja samaa palkkaa samanarvoisesta työstä ei silti ole saavutettu; ulossulkeminen ja vähättely ´juhlivat´ edelleen taloudellisessa kansalaisyhteiskunnassa; naisopettajien - ja naistehtaalaisien - 60 pennistä on vaivoin päästy 80 penniin..

7. 2000-luku-perhe

Snellmanin hahmotelma ydinperheeksi ei myöhemmissäkään vaiheissa muodostunut perheen päämuodoksi Suomessa. Aina 1960-luvulle saakka Suomi oli agraarinen, ja näin ollen suomalaisten naisten enemmistö kuului työvoimaan. Ainoastaan 1950-lukua voidaan pitää lyhyenä välivaiheena, jossa huomattava osa - ja silti vain 1/3 vähemmistö - naisista voitiin lukea "kotiäiteihin". Jo mainittu rooliteoreettinen nais/sukupuoliliikehdintä, joka kiteytyi *Yhdistys 9:ään*, liittyi 1960-luvun rakennemuutokseen, joka toi väestön maalta kaupunkiin, jälkiteolliseen palveluyhteiskuntaan. 1970-luvulla kehitettiin päivähoitolaitos; sen ja verouudistuksen myötä ihannemalliksi tuli kahden perheenelättäjän perhe; samalla tehtiin mahdolliseksi yhden perheenelättäjän (yksinhuoltajan) malli. Muutoksen täydensi oikeus isyyslomaan, johon voisi arvella Snellmanin melkoisesti ´hätkähdyttävän´. Lopuksi on syytä palata perheen intiimialueeseen. Jo 1800-luvulla Snellmania moitittiin avoimesti siitä, että hänen ajattelussaan ei ollut tilaa aviovaimojen yksilöitymiselle eikä turvaa perheen sisäistä vallankäyttöä vastaan. Asialla olivat sekä naisliike että *Siveellisyysseura* ja *Valvoja-lehti* niissä kaikissa toiminutta Minna Canthia unohtamatta. Tuloksena oli eritoten "työläisvaimoja" hyödyttänyt uudistus, jolla naisille taattiin oikeus ansiotuloihinsa; kuitenkin vasta vuonna 1930 aviosuhde tasa-arvoistui. Paradoksaalisesti suomalaiset naiset olivat yli kahden vuosikymmenen ajan täysvaltaisia poliittisessa valtiossa mutta vajavaltaisia avioliitossa ja perheessä. Avioliittolain uudistus antoi myös naimisissa oleville naisille viimein samat muodolliset oikeudet julkisiin virkoihin kuin miehillekin. Naisiin lähisuhteissa kohdistuvasta sukupuolistuneesta väkivallasta, josta suoria tai epäsuoria viitteitä löytyy jo 1880-luvun poliittisista väittelyistä ja vetoamuksista, valtio otti kuitenkin vastuun vasta sata

vuotta myöhemmin eli 1990-luvun puolivälissä, jolloin se saatettiin yleisen syytteen alaiseksi rikokseksi; samalla kriminalisoitiin raiskaus avioliitossa. Snellman ei tietenkään olisi näitä väärinkäytöksiä hyväksynyt, mutta selvää on, että hänen ajattelunsa ei ollut luonteva perusta tällaisten miesvaltaan nojaavien kysymysten esiin nostamiselle turvasatamaksi luonnehditussa perheinstituutiossa.

Uusimmassa feministisessä kritiikissä kiinnitettäisiin huomiota myös siihen, että vaikka Snellman rakensi miehille homososiaalista julkista maailmaa, hän samalla nojasi ajatukseen miehistä ja naisista vain heteroseksuaalisina olentoina; se liittyi kiinteästi suvunjatkamiseen. Homoseksuaalisuuden de-kriminalisointi 1970-luvulla kyseenalaisti sukupuolen 'kahtena'; 2000-luvulla oikeus parisuhteen solmimiseen myös samaa biologista sukupuolta oleville problematisoi perheen tehtävän uuden sukupolven kasvattajana, väistämättä myös adoptiota ja - koska 'luonto' on nyt uusilla rajoilla - keinohedelmöitystä koskevat oikeudet. Snellman varmasti suhtautuisi myönteisesti heteroparin haluun adoptoida tai käyttää keinohedelmöitystä; ehkä suvaitsi ne myös yksin elävälle naiselle ymmärtäen hänen "kaipuutaan äitiyteen". Mutta mikä olisi hänen kantansa kahden naisen ja kahden miehen parisuhteissa? Oma arvaukseni on "tuskin" naisparille ja ehdoton "ei" miesparille.

8. Yhteenveto – J. V. ja Minna

Snellman ja Minna Canth olivat molemmat kuopiolaisia mutta eivät aikalaisia; Minnan tie kulki kaupunkiin vasta sukupolvea myöhemmin, hänen kirjallis-yhteiskunnallinen uransa alkoi kansakunnan suurmiehen elämän mennessä mailleen; henkilökohtaisesti hän otti mittaa vain Kuopion piispasta. Suurmiestä vähättelemättä: suomalaisen yhteiskunnan vastaiselle rakentumiselle Minnan kaltaisten tulisielujen kamppailut naisten ulossulkemista ja vähättelyä vastaan ovat olleet elintärkeitä. Mitä sivistykseen, valtioon ja perheeseen tulee, J. V. Snellman ja Minna Canth on syytä asettaa sekä rinnakkain että vastakkain.

Hyvää Minnan päivää!